

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โดยมีการพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้วันที่ 22 พฤษภาคม 2554 และมาตรา 9 บัญญัติให้ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เหตุผลสำคัญในการตราพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวก็เพื่อให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ และ โครงสร้างใหม่ รวมทั้งส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก¹ โดยมีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดีได้ ซึ่งใช้หลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และการหันเหเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) ทั้งนี้เพื่อลดตราบาปมิให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องมีคำพิพากษาคิดตัวไปในอนาคตอันจะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตร่วมกับสังคมโดยไม่ถูกตั้งข้อรังเกียจ จึงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ซึ่งว่าด้วยการกำหนดมาตรการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ทั้งนี้เป็นการให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตัวเป็นคนดีได้โดยมุ่งประโยชน์สูงสุดของเด็กจึงเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับแผนดังกล่าวหากไม่เห็นชอบให้พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งแก้ไขแผนหรือสั่งดำเนินคดีต่อไป และหากพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับแผนก็สามารถที่จะดำเนินการตามแผนดังกล่าวได้ทันทีพร้อมทั้งให้รายงานให้ศาลทราบ และภายหลังหากปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลว่าการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามความเห็นสมควร ทั้งนี้จากสภาพปัญหาข้างมียู่ที่ว่า ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดีมิได้ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจในการเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นก่อน

---

¹ โปรดดูหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ฟ้องคดี เห็นว่าเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้นมุ่งถือเอาประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนอีกทั้งยังไม่มีกรแยกปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดในลักษณะที่แตกต่างกันคือการกระทำความผิดในตัวเอง (Mala in se) และการกระทำความผิดที่กฎหมายห้าม (Mala Prohibita) ความผิดในสองลักษณะนี้แตกต่างกันเป็นอย่างมากโดยเฉพาะความผิดที่กฎหมายห้าม เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดอาจมิได้มีเจตนาที่ชั่วร้ายหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนแต่เป็นเพราะความคึกคะนองรู้เท่าไม่ถึงการณ์² ประกอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูถือเป็นหัวใจหลักในการแก้ไขปัญหาลูกเด็กและเยาวชนเมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนรายละเอียดของแผนแต่ยังขาดความร่วมมือในระหว่างองค์กรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน พนักงานอัยการกับศาล จึงควรให้องค์กรเหล่านั้นให้ความร่วมมือกับศาล โดยให้ศาลมีบทบาทในการเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูขึ้นก่อนฟ้องเพื่อแก้ไขปัญหาลูกเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องได้อย่างเข้มแข็งรวมถึงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กกลับคืนสู่สังคมต่อไป โดยคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นสำคัญจะเป็นประโยชน์มากกว่าหากมีการให้ความร่วมมือกันระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรม

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงแนวคิดกระบวนการและวิธีปฏิบัติของศาลเยาวชนและครอบครัวในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนระหว่างกฎหมายต่างประเทศ และระบบกฎหมายไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามอนุสัญญาสิทธิเด็ก

1.2.3 เพื่อเสนอสภาพปัญหาและแนวทางการปรับปรุงบทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศไทยเป็นภาคี

---

² วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ โดยสถาบันกฎหมายอาญาองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ), กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทยเฉพาะกรณีไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา (กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2543), น.39

1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้โดยผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวความคิดในหลักกฎหมายดังต่อไปนี้

1.3.1 หลักกฎหมายในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

หลักกฎหมายในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) คือ กระบวนการที่มุ่งฟื้นฟูความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่สูญเสียไปเพราะอาชญากรรมหรือการกระทำ ความผิด โดยให้ผู้เสียหายได้บอกเล่าถึงความรู้สึกและความเสียหายที่ได้รับและการได้รับการชดเชย เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งความเสียหายทางกายภายในจิตใจ อารมณ์ ฯลฯ ให้ผู้กระทำ ความผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน โดยการชดเชย เยียวยาความเสียหายนั้นๆ ให้แก่ผู้เสียหายโดยตรง โดยมีแนวคิดมาจากหลักการไกลเกลี่ย (Mediation) โดยมีการประชุมกลุ่ม เยียวยา (Healing conference) โดยจะมีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อเสนอต่อศาลให้ สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่มีอยู่และมีความทันสมัยเทียบเท่าในนานาอารยประเทศโดยรวมหลัก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นหลักกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในต่างประเทศเช่นในประเทศ นิวซีแลนด์หรือออสเตรเลีย เป็นต้น ในการนำหลักกฎหมายนี้มาปรับใช้ก็เพื่อที่จะเป็นมาตรการที่ไ้ ้ หันเหเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องปรามมิให้เด็กหรือเยาวชน กลับมากระทำความผิดซ้ำอีกพร้อมทั้งบำบัดเพื่อที่จะมีความพร้อมกลับคืนสู่สังคม

1.3.2 หลักในเรื่องทฤษฎีตราบาป (Labeling theory)

จากหลักนี้ได้ข้อสรุปว่ากระบวนการยุติธรรมไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ เพราะกระบวนการยุติธรรมคือการแบ่งแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อแก้ไขให้กลับคืนสู่ สังคมได้อีก บุคคลที่ถูกดำเนินคดีถูกพิพากษาก็มักจะถูตราหน้าว่าเป็นคนเลวจึงทำให้สังคมมี ปฏิกริยาโต้ตอบ (Social reaction) ไปยังบุคคลดังกล่าวทำให้บุคคลที่ถูกเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ไม่ได้การยอมรับจากสังคมทั้งที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ แต่ก็เป็นการยากที่สังคมจะให้ โอกาสจึงได้มีการนำเสนอในเรื่องการผันคดี (diversion) เพื่อลดตราบาปที่จะเกิดแก่ผู้กระทำความผิดมิให้ต้องมีคำพิพากษาคัดตัวและกลับคืนสู่สังคมได้

1.4 สมมติฐานการวิจัย

เนื่องจากการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 แห่ง พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นการ ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องโดยผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่า

เด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตัวเป็นคนดีได้จึงทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพร้อมเสนอความเห็นให้กับพนักงานอัยการเพื่อเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยแผน ทั้งนี้ศาลมิได้มีบทบาทในการให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้องซึ่งอาจทำให้ขาดการตรวจสอบจากองค์กรอิสระทั้งนี้เป็นไปตามหลักการตรวจสอบ (Due Process) ดังนั้นศาลควรต้องมีบทบาทในการเห็นชอบด้วยแผนและสามารถกำหนดเงื่อนไขต่างๆในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อีกทั้งยังต้องมีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องต่อเจตนารมณ์ของอนุสัญญาสิทธิเด็ก โดยควรต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงสภาพปัญหาการกำหนดบทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 เพื่อเปรียบเทียบกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on Rights of the child) รวมถึงกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และ ฝรั่งเศส เพื่อหาบทบาทของศาลเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมและแนวทางปฏิบัติของศาลเยาวชนและครอบครัวในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1.6.1 ทำให้เข้าใจแนวคิดกระบวนการและวิธีปฏิบัติของศาลเยาวชนและครอบครัวในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนระหว่างกฎหมายต่างประเทศ และระบบกฎหมายไทย

1.6.2 ทำให้เข้าใจบทบาทที่เหมาะสมของศาลเยาวชนและครอบครัวในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

1.6.3 ทำให้เข้าใจสภาพปัญหาและเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมายของศาลเยาวชนและครอบครัวในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก

และเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศไทย
เป็นภาคี